

Türk Hukukunda Kambyo Senetlerine Mahsus Takip Yolları & Sürelerin Önemi

İcra hukukunun temeli borçların devlet zoruyla ifa edilmesine dayanır. Türk icra sistemi icra daireleri, icra mahkemeleri ve Yargıtay'ın icra işlemleri ile görevlendirilmiş hukuk dairelerinden oluşur. Türk hukukunda, icra prosedürü mahkemeden alınan ilamların icrası ile olabileceği gibi yalnız para ve teminat borçları için ilamsız icra yollarını da kabul etmiştir. İlamsız icra da genel haciz yoluyla takip (uygulamada adi takip de denir) ya da kambyo senetlerine dayalı takip yoluyla olacaktır.

İlamsız takipten kasıt ise alacaklının öncelikle mahkemeden karar almaya mecbur olmaksızın para veya teminat alacağını almak için doğrudan icra dairesine başvurabilmesidir. Hatta alacağın bir senede dayanması bile gerekli değildir ancak bu halde başarı kazanmak için icra takibinin itiraza uğramamış olması gerekir ve eğer itiraz edilmişse iptali için mahkemede dava açmak gerekecektir.

Bu yazıda, Türk hukukunda ilamsız icra çeşitlerinden biri olan kambyo senetlerine mahsus takip yolu genel hatları ile açıklanacaktır.

Kambyo Senetlerine Mahsus Takip Yolları:

Bu takip usulü İİK. 167-176. maddeler arası düzenlenmiştir. Kambyo senetlerinin tanımları Türk Ticaret Kanununda verilmiştir. Kambyo senetlerinden maksat bono, poliçe ve çek tir. (TTK.582)

Alacaklının bu yola başvurabilmesi için elinde kambyo senetlerden biri olmalıdır. Alacağını tahsil için bu yola başvuran alacaklı alacak rehinle temin edilmiş olsa bile haciz ya da -eğer borçlu iflasa tabi bir şahıs ise- iflas yollarından birini seçilebilir(İİK.167). İcra hukukundaki ana kural, alacağı rehinle temin edilmiş olan alacaklının öncelikle rehlin paraya çevrilmesini istemesinin gerekmesidir(İİK.45). Kambyo senetlerine mahsus takip yolu bu kuralın istisnasını oluşturmaktadır.

Haciz yolunun seçilmesinden maksat, borçlunun menkul ve gayrimenkullerinin ve 3. şahıslardaki hak ve alacaklarının haczi olup, mallar haczedildikten sonra açık arttırma usulüyle satılacak ve satış bedelinden alacaklının alacağının karşılanacak olmasıdır. Kısacası bu icra prosedürü, takibin kesinleşmesi, haciz, paraya çevirme ve paranın ödenmesi olarak özetlenebilir.

1-Bu yolu takip etmek için alacaklının elinde geçerli bir kambyo senedi olmalıdır. Bunlar ise;

1.Bono (emre muharrer sened) : Bir senedin bono olup olmadığı TTK' nın 688 ve 689 maddelerine göre belirlenecektir. TTK. 688 maddesine göre, bir bono senet metninde bono veya emre muharrer senet kelimesini ve senet Türkçe'den başka bir dilde yazılmışsa o dilde bono karşılığı olarak kullanılan kelimeyi, kayıtsız ve şartsız muayyen bir bedeli ödeme vaadini; vadeyi; ödeme yerini; kim veya kimin emrine ödenecek ise onun ad ve soyadını; senedin tanzim edildiği gün ve yeri; senedi tanzim edenin imzasını ihtiva etmelidir.

Eğer senet 688 ve 689 maddede belirtilen unsurlardan bir veya birkaçını ihtiva etmiyorsa o belge bono değildir ve o belgeye dayanarak kambyo takibi yapılamaz.

2.Poliçe: TTK.583. maddesinde (584 ve 585.maddeler) düzenlenmiştir. Poliçede aranan şartlar da

bonoda sayılanlarla aynıdır. Bunun dışında, eğer senet Türkçeden başka bir dille yazılmışsa o dilde poliçe karşılığı olarak kullanılan kelimeyi içermesi halinde Türkiye’de takip yapılabilecektir.

En önemli husus, bono ve poliçeye dayanarak kambiyo senetlerine mahsus takip yolunda vadenin gelmesinden itibaren 3 yıllık zamanaşımı süresinde takibin açılmasıdır. (TTK 661-691)

3.Çek: TTK.692-693 maddelerine göre çek de bu yolla takip edilebilecektir. TTK.692. maddesine göre, çek kelimesini ve eğer Türkçeden başka bir dille yazılmış ise o dilde “Çek” karşılığı kullanılan kelimeyi ihtiva etmesi halinde cirantalar, keşideci ve diğer çek borçluları alacaklı tarafından Türkiye’de bu özel yolla alacağın tahsili için takip edilebilecektir.

Çekler hususunda dikkat edilmesi gereken bir husus ise çeklerin ibraz süresidir. TTK.708’e göre çekin ibraz süresi keşide tarihinden itibaren 10 gün olup, bu sürenin geçirilmesi halinde çek vasfını yitirecek ve bu belgeye dayanarak kambiyo senetlerine mahsus takip yapılamayacaktır. (Yargıtay 12.HD 06.06.2000,8861/9426 EK. Sayılı ilamı)

Çekin ibrazı 3 şekilde gerçekleşir:

Çeki ödemeden kaçınma halinde TTK.720 ye göre; protesto, muhatap tarafından ibraz günü de gösterilmek suretiyle, çekin üzerine yazılmış olan tarihli bir beyanla ya da takas odasının çek vaktinde teslim edildiği halde ödenmediğini tesbit eden tarihli bir beyanı ile sabit olduğu takdirde hamil, 6 ay içinde cirantalar, keşideci ve diğer çek borçlularına karşı müracaat hakkını kullanabilir.

Bu üç yoldan birini yerine getirmemiş olan alacaklı çek için kambiyo senetlerine mahsus takip yoluna gidemeyecektir.

Öte yandan vurgulanmak gerekir ki, TTK.726. maddesine göre, çek hamilinin; cirantalar, keşideci ve diğer çek borçlularına karşı sahip olduğu müracaat hakları ibraz müddetinde istenmelidir. Bu süre ibraz süresinden itibaren 6 ay gecmekle müruruzamana uğrar. Bu nedenle, bu süreden sonra, çekte karşı kambiyo senetlerine mahsus takip yapılamayacaktır.

Dikkat edilmesi gereken husus bu takip yolunun sadece bono,poliçe ve çek için olup diğer kıymetli evraklar için geçerli değildir. Bir senedin bu niteliği taşıyıp taşımadığı icra müdürü tarafından tayin edilecektir. (İİK. 168/1) Eğer sened takibe konu değil ise borçlu tebliğden itibaren 5 gün içinde İcra Tetkik Merciiine şikayette bulunma hakkını haiz olup şikayetin kabulü halinde takip iptal edilebilecektir. (İİK 168/3)

Kambiyo senetlerine dayalı takipte istenebilecek tutarlar :

- 1.Asıl alacak: İcra müdürü ayrıca bono ve poliçede vadenin gelip gelmediğini yani alacağın muaccel olup olmadığını da inceleyecektir.(İİK.168/1) Fakat çekte vade olmamasından dolayı alacağın muaccel olmaması incelenmeyecektir.
- 2.Temerrüt faizi: Asıl alacağın dışında, alacaklı vadenin gelmesinden ya da ödeme emri tarihinden itibaren temerrüt faizi de isteyebilecektir.
- 3.Protesto ve ihbarname gideri
- 4.Kambiyo senetlerindeki sened bedelinin 000,3 ünü aşmamak kaydıyla komisyon ücreti
- 5.Ödenmeyen çek miktarı üzerinden %5 çek komisyonu (TTK.695)

Türk hukukuna göre, kambiyo senetlerin yabancı bir para birimi ile düzenlenmesi halinde, icra

takibinde alacak Türk lirası olarak gösterilecektir. Ayrıca, alacak ve teminat yabancı para ise alacağın hangi tarihteki kur üzerinden talep edildiği de takip talebinde belirtilmelidir. (İİK.58/3)

İcra prosedürü, borçlunun takip talebi ve bunu takiben bir ödeme emrinin icra müdürlüğü tarafından borçluya gönderilmesi ile başlar.

Ödeme emri şu ihtarları içerecektir: Borcun ve takip masraflarının tebliğden itibaren 10 gün içinde ödenmesi ihtarı ile imza itirazlarını ise 5 gün içinde icra tetkik mercine bildirmesi, haksız olduğunun tesbiti halinde ise takip konusu alacağın %10 oranında para cezasına olacağı, mahkemeden itirazının kabulüne dair yazı getirmediği takdirde icraya devam olunacağı ihtar olunur. Bununla birlikte ayrıca, borca ya da yetkiye dair itirazlarını da tebliğden itibaren 5 gün içinde İcra tetkik merciine bildirmesini, kabule dair bir karar getirmediği takdirde icraya devam olunacağı ihtar olunur. (İİK.168/2) Borçlunun itirazlarında haksız çıkması ve talep edilmesi halinde, takip konusu alacağın %40'ından aşağı olmak üzere icra inkar tazminatına da hükmedilebilecektir. (İİK.170/2 ve 169a /6)

Kambiyo senetlerine mahsus bu takip yolunun seçilmesinin bir avantajı diğer takip yollarından daha kısa sürmesidir. Bunun nedeni ise, 5 gün itiraz ve şikayet süresi tanınması ile itirazın tek başına icrayı durdurmayıp cebri icraya devam edilebilmesidir ki, itiraza rağmen cebri icra işlemleri haczedilen malların satışı aşamasına kadar devam edecektir(İİK 169).İtirazın reddi üzerine, alacaklı hacizli malların satışını isteyebilecektir. Bununla beraber, borçlu itirazın reddine dair kararı temyiz etmesi halinde, satış ve satış bedelinin alacaklıya ödenmesi dahil hiçbir icra işlemi durmayacaktır.(169/a) Bu durumda icra işlemlerini durdurmak isteyen borçlu alacağı karşılayacak teminatı göstermek zorundadır.(İİK.33/3)

Bundan dolayı, kambiyo senetlerine mahsus takip yolu alacağın hızlı tahsiline imkan verecektir. Çünkü, icra işlemleri devam edecek, bunun sonucu olarak da borçlunun malları haczedilebilecektir. Bunun pratik sonucu ise, satıştan alınan paradan öncelikle ilk haciz uygulayana ödeme yapılmasıdır.

Eldeki belge kambiyo senedi olma niteliğini yitirirse veya elde çek ve senet yoksa genel haciz yolu ile takibe gidildiğinde borçlunun itirazı ile takip tamamen duracak ve mahkeme tarafından itirazın kaldırılmasına kadar hiçbir icra işlemi yürütülemeyecektir. Bu nedenle, kambiyo senetlerine ait sürelerle uyulması icra takibi için çok önemlidir.

İhtiyati Haciz Talebi: Eğer alacaklı geçerli bir kambiyo senedine sahip ise, ihtiyati haciz isteyebilir. Bu durumda alacaklı, vadesi gelen senet ve bu senetin ödeme için ibraz edilmiş olduğunu ve ödenmediğini senetler için protesto çekilmesi yoluyla; çekler için ise ibraz süresinde ödenmediğinin belgelenmesi ile ya da vadesi gelmemesine rağmen borçlunun belirli bir yerleşim yeri olmadığını ya da borçlunun ödeme yapmaktan kaçınmak için mal kaçırma ihtimali bulunduğunu ispatlamalıdır. İhtiyati haciz kararı mahkemeden alınacaktır. Alacaklının teminat göstermesi üzerine, alacaklı borçlunun malları ya da 3. şahısta olan hak ve alacakları ihtiyaten haczedilir. Bu geçici tebdirden sonra, alacaklı icra takibine geçecektir. (İİK 257-258)

Çeklerdeki Cezai Yaptırımlar:

Alacaklı icra işlemlerinin yanında ayrıca çekin karşılıksız olmasından dolayı 3167 sayılı Kanuna göre keşideci aleyhine ceza davası da açabilir. Bu ceza davası için hak düşürücü süre çekin

yazıldığı tarihten başlar ve 6 ay içinde sona erer. Bundan dolayı bu tarihten sonra borçlunun cezalandırılması talep edilemeyecektir. Bu Kanuna göre (16.mad), çek keşide eden çek/hesap sahipleri veya yetkili temsilcileri hakkında çek bedeli kadar adli para cezasıyla cezalandırılırlar. Bu suçtan mükerrer olanlara 1 ila 5 yıl arası hapis cezası da verilir. Bunun yanında ayrıca, mahkemenin 1 ile 5 yıl arasında belirleyeceği bir süre için hesap sahiplerinin ve yetkili temsilcilerinin çek hesabı açtırmalarının yasaklanmasına karar verileceği gibi, ayrıca bu karar bütün bankalara duyurulmak üzere Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına da bildirilecektir.

1. Kuru, Baki (2006) İcra ve İflas Hukuku, Türkmen Kitapevi , İstanbul, 2. Baskı, s 59
2. Kuru, Baki (2006) İcra ve İflas Hukuku, Türkmen Kitapevi , İstanbul , 2. Baskı, s 65,68
3. Kuru, Baki (2006) İcra ve İflas Hukuku, Türkmen Kitapevi , İstanbul, 2. Baskı, s 65
4. Kuru, Baki (2006) İcra ve İflas Hukuku, Türkmen Kitapevi , İstanbul, 2. Baskı, S 644
5. Kuru, Baki (2006) İcra ve İflas Hukuku, Türkmen Kitapevi , İstanbul, 2. Baskı, s 644
6. Kuru, Baki (2006) İcra ve İflas Hukuku, Türkmen Kitapevi , İstanbul, 2. Baskı, S 656 dipnot 35
7. Kuru, Baki (2006) İcra ve İflas Hukuku, Türkmen Kitapevi , İstanbul, 2. Baskı, s 657
8. Kuru, Baki (2006) İcra ve İflas Hukuku, Türkmen Kitapevi , İstanbul, 2. Baskı, s 645
9. Kuru, Baki (2006) İcra ve İflas Hukuku, Türkmen Kitapevi